

IX

Pedagoģija: teorija un prakse

**IZGLĪTĪBAS KVALITĀTES DIMENSIJAS
ZINĀŠANU SABIEDRĪBĀ**

Pētniecība: mācīšanās un mācīšana

Zinātnisko rakstu kopsavilkumi

IX

Pedagogy: Theory and Practice

**EDUCATION QUALITY DIMENSIONS
IN THE KNOWLEDGE SOCIETY**

Research: learning and teaching

Summaries of scientific articles

Saturs

Rasa ENIŅA-BRIEDE

Vardarbības tendences starp skolēniem (*Bullying trends among pupils*) 3

Antonio CICHELLA

Sleep and motor learning (*Miegs un kustību apguve*)..... 4

Agate CUKURA, Pāvels JURŠ

Bērnu stresu veicinošie faktori sākumskolas posmā (*Stress – promoting factors for children at primary school*) 6

Pāvels JURŠ, Alīda SAMUSEVIČA

Pamatizglītības standarta raksturojums kontekstā ar 9. klašu skolēnu vērtību sistēmas un atbildības veidošanos (*Description of the basic education standard in the context of the value system and responsibility formation for Grade 9 pupils*) 9

Lāsma LATSONE, Dzintra ILIŠKO

Garīgums un pasaules redzējums augstākās izglītības kontekstā (*Spirituality and worldview in the context of higher education*) 11

Ernesta MOLOTOKIENĒ

The relation between philosophy of creativity and education in the knowledge society (*Radošuma filozofijas un izglītības saikne zināšanu sabiedrībā*) 13

Ilma NEIMANE

Vispārīgā didaktika skolotāju sagatavošanas programmās (*General didactics in teacher education programmes*) 15

Inese OZOLA

Pašvirzīta mācīšanās profesionālās kompetences pilnveidei (*Self-directed learning for the development of professional competence*) 17

Inese OZOLA

Pieaugušo mācīšanās – pieaugušo pašattīstība (*Adult learning – adult self-development*) 19

Liāna SUPE Ingūna JURGELĀNE-KALDAVA

Classification of higher education institutions: qualitative content analysis (*Augstāko izglītības iestāžu klasifikācija: kvalitatīvā kontentanalīze*) 21

Maija ROČĀNE Alīda SAMUSEVIČA

Debašu didaktiskās strukturēšanas pieeja svešvalodas apgūvē vecāko klašu skolēniem (*A didactic structuring approach to acquisition of foreign language for secondary school students*) 24

Alīda SAMUSEVIČA, Santa STRIGUNA

Pedagoģiskās kompetences refleksija profesionālajā izaugsmē (*Reflection of pedagogical competence in professional growth*) 27

Anita ZAĻAISKALNE

Non-formal adult education in Latvia: opportunities and challenges (*Pieaugušo neformālā izglītība Latvijā: iespējas un izaicinājumi*) 30

Vardarbības tendences starp skolēniem

Bullying trends among pupils

Rasa ENIŅA-BRIEDE

- Rīgas 68. pirmsskolas izglītības iestāde
rasaebriede@inbox.lv

Abstract

The aim of this study is to explore the actual extent of bullying in the primary schools of Latvia, and analyse the different types of bullying, the parents' awareness of the relationships between pupils, and the factors that influence the attitudes and ability of schools to deal with abuse. The objective of this study is finding a way of how to minimize bullying and promote understanding among pupils. The pupils, teachers and parents were asked to complete anonymous questionnaires, and the results were triangulated with the help of further interviews and informal conversations. The results show that children who have access to art and music classes show higher intelligence and they are less aggressive. In schools where sports classes are predominant, violence among students is more widespread.

Keywords: teachers, school, pupils, violence, parents.

Atslēgas vārdi: skolotājs, skola, skolēni, bērns, vardarbība, vecāki.

Summary

Analysing the data obtained, it can be concluded that 42 % of children from Grades 1-4 have been exposed to bullying (the percentage is calculated from 100 completed questionnaires). It is almost every second child, although many of recorded bullying cases have happened only once, have not been severe, and have lasted only for a short period of time. Physical abuse is reported less frequently than emotional abuse – 20 %. There are some particularly cruel cases, when the bullies have been pupils from the older grades and even police has been involved, but no such cases were reported among children from Grades 1-4. 22 % of cases are related to emotional abuse, when a child is insulted or ridiculed for a long time. The reasons for this type of abuse varies, and there has been a case when mocking is directed towards a child with movement disorders.

The random incidents, when the classmates engage in argument or call some ugly names at each other, are not recorded as bullying if the situation did not escalate to a conflict and if the friendship did not suffer. From the research findings it can be concluded that the numbers of bullying cases in urban schools are higher than in rural schools. In comparison with the world statistics, Latvia takes the penultimate place with regards to bullying at schools (30,6 %).

Literatūra

Geidžs, N., Berliners, D. C. (1999). *Pedagoģiskā psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC.

Farrington, D. P. (1993). Understanding and preventing bullying. In M. Tonny and N. Morris (Eds). *Crime and Justice, Vol 17*, Chicago: University of Chicago Press.

Lee, C. (2006). *Preventing Bullying in Schools. A Guide for Teachers and other Professionals*. London: Paul Chapman Publishing.

Ken, Rgby (2006). *What is bullying? Defining bullying: a new look at an old concept*.

Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Cambridge: MA, Blackwell Publishers, Inc.

Tattum, D., Tattum, E. (1992). *Social Education and Personal Development*. London: David Fulton. *Vardarbība*. Pieejams <http://www.vp.gov.lv/?id=527>

Antonio CICHELLA

- University of Bologna
antonio.cicchella@unibo.it

Abstract

Sleep is a process, which happens in human body and has many functions. One relatively recently studied function of sleep is its involvement in the motor learning process. This paper presents a historical overview of the studies on sleep, and the results of two experimental research studies that explore the motor learning of a simple finger tapping tasks performed by adults, and the sleep habits of boys practicing sports. The research results show that sleep has an effect on improving motion retention of simple motor tasks, and that sports improve sleep for boys, thus contributing to better learning.

Keywords: sleep, motor learning, boys, sports.

Atslēgas vārdi: miegs, kustību apguve, zēni, sports.

Kopsavilkums

Miegs ir process, kas notiek cilvēka ķermenī un kuram ir vairākas funkcijas. Viena no salīdzinoši maz pētītām miega funkcijām ir miega loma kustību apgūšanas procesā. Šajā rakstā ir vēsturiski apskatīti miega pētījumi, kā arī prezentēti divu eksperimentālu pētījumu rezultāti: miega ietekme uz vienkāršu motorisku pirkstu kustību apguvi pieaugušajiem, un zēnu, kuri nodarbojas ar sportu, miega ieradumi.

Miega higiēna ir svarīgs faktors cilvēka veselības uzturēšanai, mācību sasniegumiem un produktivitātei katrā darbības jomā, kā arī galvenais faktors, kopā ar pārtiku, slimību profilaksē. Industrializētā sabiedrības uzbūve neņem vērā miega fizioloģiju. Mācību laiki skolās tiek stingri reglamentēti, nepieļaujot pielāgošanos sezonālajām gaismas iedarbības izmaiņām. Šie fakti ir labi zināmi (Owen 2004, Grandner 2016), taču politiķi nav ieklausījušies šajā vēstījumā, kā arī sociālās struktūras ir grūti izmainīt. Sports ir noderīgs miega regulators, un to nedrīkstētu uzskatīt par apdraudējumu mācībām, jo tas palīdz mācīties, paildzināt miegu un uzlabot atmiņu.

References

- Aserinsky, E., Kleitman, N. (1953). Regularly occurring periods of eye motility, and concomitant phenomena, during sleep. *Journal of Neuropsychiatry Clinical Neurosciences*, 4, 454-5.
- Buchegger, J., Meier-Koll, A. (1988). Motor learning and ultradian sleep cycle: an electroencephalographic study of trampoliners. *Perceptual and Motor Skills*, 67, 635-45.
- Cardano, G. Somniorum Synesiorum omnis generis insomnia explicantes libri IV, Basilea, Henricus Petri ed., 1562.
- Derégnaucourt, S., Mitra, P.P., Fehér, O., Pytte, C., Tchernichovski, O. (2005). How sleep affects the developmental learning of bird song. *Nature*, 433, 710-716.
- Donchin, O., Sawaki, L., Madupu, G., Cohen, L.G., Shadmehr, R. (2002) Mechanisms influencing acquisition and recall of motor memories. *Journal of Neurophysiology*, 88, 2114-2123.
- Fischer, S., Hallschmid, M., Elsner, A.L., Born, J. (2002) Sleep forms memory for finger skills. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 99:11987-11991.
- Horowski, R., Benes, H., Fuxe, K. (2004). Striatal plasticity and motor learning-importance of circadian rhythms, sleep stages and dreaming. *Parkinsonism and Related Disorders*, 10, 315-317.
- Gottselig, J.M., Hofer-Tinguely, G, Borbély, A.A., Regel, S.J., Landolt, H.P., Rétey, J.V., Achermann, P. (2004). Sleep and rest facilitate auditory learning. *Neuroscience*. 127, 557-561.
- Grandner, M. A. (2016). Sleep, Health, and Society. *Sleep medicine clinics*, 12, 1–22.
- Hennevin, E., Hars, B., Maho, C., Bloch, V. (1995). Processing of learned information in paradoxical sleep: relevance for memory. *Behavioural Brain Research*, 69, 125-135.

- Kandel, E. R. (2006). *In search of memory: The emergence of a new science of mind*. New York, NY, US: W.W. Norton & Co.
- Korman, M., Raz, N., Flash, T., Karni, A. (2003). Multiple shifts in the representation of a motor sequence during the acquisition of skilled performance. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, *100*, 12492-12497.
- Korman, M., Levy, I., Karni, A. (2017). Procedural Memory Consolidation in Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder Is Promoted by Scheduling of Practice to Evening Hours. *Frontiers in Psychiatry*, *8*, 140.
- Laureys, S., Peigneux, P., Phillips, C., Fuchs, S., Degueldre, C., Aerts, J., Del Fiore, G., Petiau, C., Luxen, A., van der Linden, M., Cleeremans, A., Smith, C., Maquet, P. (2001). Experience-dependent changes in cerebral functional connectivity during human rapid eye movement sleep. *Neuroscience*, *105*, 521-525.
- Owens, J. Sleep in children: cross-cultural perspectives. *Sleep and Biological Rhythms*, *2004*, *2*, 165–173.
- Shadmehr, R., Holcomb, H.H. (2001). Neural correlates of motor memory consolidation. *Science*. 1997 Aug 8; *277*(5327):821-5.
- Squire, L.R., Knowlton, B., Musen, G. (1993). The structure and organization of memory. *Annual Review of Psychology*, *44*, 453-495.
- Staunton, H. The function of dreaming. *Reviews in the Neurosciences*, *12*, 365-371.
- Walker, M.P., Brakefield, T., Morgan, A., Hobson, J.A., Stickgold, R. (2002). Practice with sleep makes perfect: sleep-dependent motor skill learning. *Neuron*, *35*, 205-211.
- Walker, M.P., Stickgold, R. (2016). Understanding the boundary conditions of memory reconsolidation. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* *113*, E3991-2.

Bērnu stresu veicinošie faktori sākumskolas posmā

Stress – promoting factors for children at primary school

Agate CUKURA

- Liepājas Universitāte
agate.cukura@gmail.com

Pāvels JURŠ

- Liepājas Universitāte
pavels.jurs@liepu.lv

Anotācija

Bērnā mācību uzsākšana skolā ir personīgi nozīmīgs process, jo sākumskolas pakāpē skolēns: rada pamatus turpmākajai izglītībai; attīsta domāšanas, sadarbības un pašvadības prasmes, lai veidotos kā pašpietiekams, aktīvs Latvijas pilsonis; iegūst mācīšanās un izaugsmes pieredzi, apzinās savas personiskās vajadzības, intereses un spējas. Tieši jaunākajā skolas vecuma periodā attīstās nozīmīgas personības kvalitātes, iegūtās skolēnu prasmes kļūst par pamatu turpmākās izglītības apguvei.

Sākumskolas posmā notiek personības attīstības process, ievērojot sociālos, fiziskos, emocionālos un psiholoģiskos priekšnosacījumus. Skolā bieži bērni var sastapties ar dažādām problēmsituācijām, kuras viņu organismā var veicināt un izraisīt stresa reakcijas. Ieilgstot problēmsituācijai, pieaug arī stresa līmenis, kas būtiski ietekmē bērna ikdienu, mācīšanās spējas un attieksmi.

Raksta mērķis: analizēt sākumskolas skolēna mācību slodzi, identificējot bērnu stresa veicinošos faktorus sākumskolas posmā.

Atslēgas vārdi: bērni, izglītības saturs, mācību slodze, sākumskola, stress.

Keywords: children, content of education, training load, primary school, stress.

Kopsavilkums

Sākumskola ir pirmā izglītības iestāde pēc pirmsskolas, kurā skolēns sastopas ar mācību procesa grūtībām. Pirmie skolas gadi veido pamatu turpmākai izglītībai, ietekmējot bērna sociālo, fizisko, kognitīvo, emocionālo un psiholoģisko attīstību. Lai skolēna attīstība būtu sekmīga, ir būtiski apzināties pedagoģiskās prasības pret bērniem un viņu resursus to izpildē.

Balstoties sākumskolas skolēnu vecumposma īpatnībās, izglītības saturā izvirzītās prasības un sasniedzamie rezultāti vērtējami kā ļoti augsti, kurus skolēnam iespējams realizēt tikai ar pastiprinātu piepūli, papildu mācību stundām un ilgstošu koncentrēšanos – resursiem, kuri sākumskolas skolēnam nav raksturīgi. Prasībām regulāri pārsniedzot resursus, bērns pieredz paaugstinātu stresu, kam ieilgstot, tiek negatīvi ietekmēta bērna vispārējā attīstība, turpmākā attieksme un spējas. Ir būtiski nodrošināt pozitīvus vecumposma jaunveidojumus; sistemātisku un mērķtiecīgu strādātprasmi, veselu pašapziņu, sadarbības un pašvadības prasmes, lai bērns veidotos kā pašpietiekams, aktīvs Latvijas pilsonis. Veidojot optimālu stresa pieredzi bērnībā, tiek atbalstīta veiksmīga personas izaugsme un attīstība arī nākotnē.

Pedagoģiskajā procesā ir būtiski konstatēt ne tikai bērnu stresa cēloņus, bet arī apgūt stresa mazināšanu kā seku pārvaldīšanu. Nepieciešama turpmāka pētniecība un darbības pētījumi Latvijas sākumskolās, pilnvērtīgi izvērtējot bērna slodzi praksē un nosakot ar mācībām saistīto skolēnu stresa līmeni.

Summary

After the preschool, primary school is the first educational institution where the pupil encounters difficulties in the learning process. The first years of schooling form the basis for further education, influencing the child's social, physical, cognitive, emotional, and psychological development. For this development to be successful, it is essential to be aware of the pedagogical demands placed upon children and their resources in meeting them.

Considering the peculiarities of the primary school age group, the curriculum requirements and desired outcomes can be rated as very high, which a pupil can only achieve with an increased effort, extra learning hours and prolonged concentration – the resources that are not characteristic for primary school pupils. As the requirements exceed the resources on the regular basis, the child is exposed to increased stress level, and if it is prolonged, the child's overall development is adversely affected, as well as his/her attitude and abilities. In this stage, it is important to ensure positive development of systematic and purposeful working skills, healthy self-confidence, cooperation and self-management skills, so that the child develops as a self-sufficient, active citizen of Latvia. Formation of a positive stress experience in the childhood supports successful child's personal growth and development in the future.

In the pedagogical process, it is important not only to identify the causes of children's stress, but also to teach how to reduce stress and how to manage the consequences. Further research and particularly action research studies are needed in primary schools of Latvia fully assessing the children's workloads in practice and determining the level of stress associated with learning.

Literatūra

- Butler, G. (1993). *Definitions of stress*. Occasional paper (Royal College of General Practitioners), (61), 1–5.
- Duckworth, A. L., Gendler T. S., Gross J. J. (2014). Self-Control in School-Age Children, *Educational Psychologist*, 49:3, 199–217, DOI: 10.1080/00461520.2014.926225
- Erikson, E. H. (1950). *Childhood and society*. New York: Norton.
- Erikson, E. H. (1963). *Childhood and society* (2nd Ed.). New York: Norton.
- Epstein, J.L. (1987). Toward a theory of family-school connections. *Social interventions: Potential and Constraints*. Walter De Gruyter, Bernil, New York.
- Folkow, B. (2001). Mental Stress and its Importance for Cardiovascular Disorders; Physiological Aspects, “From-Mice-to-Man.” *Scandinavian Cardiovascular Journal*, 35(3), 163–172. doi:10.1080/cdv.35.3.163.172
- Jimerson, S.R., Sharkey, J.D., Nyborg, V. et al. (2004). *Strength-Based Assessment and School Psychology: A Summary and Synthesis*. California Association of School Psychologists. <https://doi.org/10.1007/BF03340903>
- Kulbergs, J. (1998). *Krīze un attīstība*. Liepāja: Liepājas Pedagoģijas akadēmija.
- Latvijas pediatru asociācija. (2013). *Stress bērniem un pusaudžiem: cēloņi un sekas, ārstēšana un profilakse*.
- Lazarus, R. S. (2006). *Stress and emotion: A new synthesis*. New York: Springer.
- Lazarus, R. S., Folkman, S. (1984). *Stress, Appraisal, and Coping*. New York: Springer.
- Merriam-Webster Collegiate Dictionary. Pieejams <https://www.merriam-webster.com/dictionary/stress>. Skat. 12.02.2019.
- Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem*. (2014). Ministru kabineta noteikumi Nr. 468. Pieejams <https://likumi.lv/ta/id/303768>
- Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem*. (2018). Ministru kabineta noteikumi Nr. 747. Pieejams <https://likumi.lv/ta/id/303768>
- Selye, H. (1936) *A Syndrome Produced by Diverse Nocuous Agents*. *Nature*, 138, 32. doi: 10.1038/138032a0
- Selye H. (1956). *The stress of life*. New York: McGraw-Hill.
- Selye, H. (1971). Hormones and Resistance. *Journal of Pharmaceutical Sciences*, 60(1), 1–28. doi:10.1002/jps.2600600102
- Selye H. (1974). *Stress without distress*. Philadelphia, PA: Lippincott.
- Selye, H. (1976). *Stress in Health and Disease*. Butterworths, Boston.
- Skola 2030. (2018). Pieejams <https://www.skola2030.lv>
- Strack, F., Argyle, M., Schwarz, N. (2001). *Subjective well-being an interdisciplinary perspective*. Oxford: Pergamon Press.
- Svence, G. (1999). *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC.

- Szabo, S., Tache, Y., Somogyi, A. (2012). The legacy of Hans Selye and the origins of stress research: A retrospective 75 years after his landmark brief “Letter” to the Editor of Nature. *Stress, 15*(5), 472–478. doi:10.3109/10253890.2012.710919
- Wheaton, B. (1999). The nature of stressors. In A. V. Horwitz & T. L. Scheid (Eds.), *A handbook for the study of mental health: Social contexts, theories, and systems* (176–197). New York, NY, US: Cambridge University Press.

Pamatizglītības standarta raksturojums kontekstā ar 9. klašu skolēnu vērtību sistēmas un atbildības veidošanos

*Description of the basic education standard in the context
of the value system and responsibility formation for Grade 9 pupils*

Pāvels JURŠ

- Liepājas Universitāte
pavels.jurs@liepu.lv

Alīda SAMUSEVIČA

- Liepājas Universitāte
alida.samusevica@liepu.lv

Anotācija

Kopš neatkarības atjaunošanas Latvijas izglītības sistēma piedzīvo samērā straujas pārmaiņas – ir izstrādāts un apstiprināts jaunais pamatizglītības standarts, līdztekus ir notikušas saturiskās pārmaiņas arī pirmsskolas un vidusskolas posmos. Viens no izvirzītajiem jaunā pamatizglītības standarta mērķiem ir veicināt skolēnu pilsoniski atbildīgo attieksmi un patriotismu. Raksta mērķis ir raksturot jaunā pamatizglītības standarta satura jomu „sociālā un pilsoniskā” sasniedzamo rezultātu kontekstā un veikt izpēti, lai noskaidrotu 9. klašu skolēnu atbildību, kā arī dominējošās personīgās un Latvijas vērtības. Tādējādi rezultātā, izmantojot vispārteorētiskās (pamatizglītības satura izvērtējums, vērtību un atbildības teorētiskie aspekti) un empīriskās metodes (aptaujā izmantojot varbūtīgo izlases veidu kopu izlasi), autori iepazīstina ar jaunā pamatizglītības satura sagaidāmo rezultātu ietekmi attiecībā uz vērtību un atbildības jautājumiem, kā arī raksturo pastāvošo realitāti 9. klašu skolēnu vērtību sistēmā un individuālās atbildības raksturojumā.

Atslēgas vārdi: atbildība, izglītība, pamatizglītības saturs, skolēni, vērtības.

Keywords: basic education standard, education, pupils, responsibility, values.

Summary

The new basic school curriculum provides an opportunity to promote the development of student value system and responsibility in the pedagogical process. The emphasized requirements for Grade 9 graduates are: self-regulation, positive attitude, tolerance, personal responsibility, civic engagement, patriotism, and understanding of the important values of the society, ensuring the transfer and application of knowledge to the existing reality.

Summarizing the empirical research data, it can be concluded that the predominant values for Grade 9 pupils are family, friends, peers and concern about education. Some students find it difficult to name their own values and the values of Latvia. The students involved in the study can be described as responsible only in those areas that affect the respondents themselves on a short term basis. Research highlights the lack of responsibility particularly in such categories as students' ability to take responsibility for their country, their future and their education. This means that in the pedagogical process, during the implementation of the conceptual framework of the new basic education curriculum, it is necessary to promote students' understanding in order to develop a long-term perspective.

Literatūra

Apvienoto Nāciju Organizācija. (1948). *Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā*. Parīze.

Latvijas Republikas Saeima. (2014). *Grozījums Latvijas Republikas Satversmē. Latvijas Republikas Satversmes preambula*. Rīga.

Mārtinsons, K., Pipere, A., Kamerāde, D. (2016). *Pētniecība: teorija un prakse*. Rīga: RaKa.

Ministru kabineta noteikumi Nr. 747. (2018). *Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem*. Rīga: Ministru Kabinets. Pieejams <https://likumi.lv/ta/id/303768>

- Namsone, D., Volkinšteine, J., Lāce, G. (2018). Skolotājam nepieciešamās kompetences. *Mācīšanās lietpratībai*. Zin. red. D. Namsone, (146–157. lpp.) Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
- Oliņa, Z., Namsone, D., France, I. (2018). Kompetence kā komplekss skolēna mācīšanās rezultāts. *Mācīšanās lietpratībai*. Zin. red. D. Namsone, (18–43. lpp.) Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
- Skola 2030. (2018). *Valdībā pieņemts valsts pamatizglītības standarts*. Pieejams <https://www.skola2030.lv/single-post/2018/10/12/Izskat%C4%AB%C5%A1anai-vald%C4%ABb%C4%81-iesniegts-pamatizgl%C4%ABt%C4%ABbas-standarta-projekts>
- Thomas, W., Znaniecki, F. (1920). *The Polish Peasant in Europe and America*. Boston: The Gorham Press.
- Valsts izglītības satura centrs. (2017). *Izglītība mūsdienīgai lietpratībai: mācību satura un pieejas apraksts*. Rīga.
- World Economic Forum. (2013). *The Future Role of Civil Society*. Geneva.
- Вебер, М. (1990). *Избранные произведения*. Москва: Прогресс.
- Дильтей, В. (1996). *Описательная психология*. Санкт-Петербург: Алетейя.
- Марков, Б. (2014). *Понятие ответственности. Философия ответственности*. Санкт-Петербург: Наука.
- Парсонс, Т. (1997). *Система современных обществ*. Москва: Аспект Пресс.

Garīgums un pasaules redzējums augstākās izglītības kontekstā

Spirituality and worldview in the context of higher education

Lāsma LATSONE

- Liepājas Universitāte
lasma.latsone@liepu.lv

Dzintra ILIŠKO

- Daugavpils Universitāte
dzintra.ilisko@du.lv

Anotācija

Garīgums un pasaules redzējums (*worldview*) ir plaši koncepti ar daudzām un dažādām izpratnēm un perspektīvām. Tie sevī ietver izjūtas par saikni ar kādu augstāku spēku, kā arī nozīmē atbildi meklējumus uz eksistenciāliem dzīves jautājumiem. Cilvēka garīguma pieredzes var tikt raksturotas gan kā svētas vai transcendentālas, vai arī kā izpratne par to, ka viss šajā pasaulē ir dziļi vienots un vienmēr kustībā. Ir cilvēki, kas savas garīguma pieredzes saista ar piederību kādai konkrētai reliģijai, citi šo vienotību meklē dabā, mūzikā, arī savstarpējās attiecībās. Garīgums savā būtībā ir saistīts ar lielajiem dzīves jautājumiem un dzīves jēgas meklējumiem, taču katram tas var nozīmēt kaut ko savu. Šajā pētījumā ar anketēšanas palīdzību tika noskaidrota studentu izpratne par garīguma lomu viņu dzīvēs un izglītībā, aptaujājot studentus divās Latvijas augstskolās, fokusējoties uz šo studentu pasaules uztveres dažādību, viņu garīgās pieredzes avotiem un garīguma meklējumiem, kā arī meklējot atbildi uz jautājumu – cik daudz skolās un augstskolās būtu nepieciešams runāt par garīgumu, dažādām reliģijām un pasaules redzējumiem, kas nereti līdās eksistē mūsdienu dažādības kontekstā. Pētījuma rezultāti atklāj studentu ieinteresētību ar garīgumu saistītās pieredzēs un dzīves jēgas meklējumos, veidojot katram personīgi nozīmīgu dzīves filozofiju, kura nereti ir saistīta ar skepticismu iepretim tradicionālo reliģiju piedāvājumam, parādot atvērtību ekumēniskam pasaules skatījumam.

Atslēgas vārdi: izglītība, garīgums, reliģija, pasaules redzējums, dažādība.

Keywords: education, spirituality, religion, worldview, diversity.

Summary

Spirituality and worldview are broad concepts with many different understandings and perspectives. They include a sense of connection to a higher power, as well as a search for answers to existential questions of life. Human spiritual experiences can be described as sacred or transcendental, or as an awareness that everything in this world is deeply united and always in the process. There are people who associate their spiritual experiences with a particular religion, others seek this unity in nature, in music, and also in their relationships. Spirituality is essentially about the great questions of life and the search for the meaning of life, but to everyone it can mean something different. This study explores students' perceptions of the role of spirituality in their lives and education by surveying students at two Latvian universities, focusing on the diversity of their perceptions of the world, their sources of spiritual nourishment and their quest for spirituality. Universities need to address issues of spirituality, different religions and worldviews, which often coexist in the context of contemporary diversity. The results of the study reveal students' interest in spirituality-related experiences and their search for meaning in life and for meaningful philosophy of life, often associated with scepticism towards traditional religious offerings but showing openness to an ecumenical approach to religions.

Literatūra

- Geikina, L. (2013). *Mācīties būt... un dzīvot kopā! Reliģiskā izglītība valsts skolās: Latvijas un Eiropas pieredze*. Rīga: SIA Drukātava.
- Ginott, H. (1972). *Teacher and Child*. New York: Macmillan.

- LSM.lv ziņu redakcija (2015). Pētījums: Latvijā viens no augstākajiem nevienai reliģijai nepiederošo īpatsvars. Pieejams <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/petijums-latvija-viens-no-augstakajiem-nevienai-relijai-nepiederoso-ipatsvars.a135031/>
- Nullens, P. & Michener, R. (2010). *The Matrix of Christian Ethics: Integrating Philosophy and Moral Theology in a Postmodern Context*. Downers Grove, IL: InterVarsity Press.
- Pew Research Center (2018) Eastern and Western Europeans Differ on Importance of Religion, Views of Minorities, and Key Social Issues. Pieejams <https://www.pewforum.org/2018/10/29/eastern-and-western-europeans-differ-on-importance-of-religion-views-of-minorities-and-key-social-issues/>
- Richardson, G., Abbott, I. (2009). Between the National and the Global: Exploring Tensions in Canadian Citizenship Education. *Studies in Ethnicity and Nationalism*, 9(3), 377–394.
- Valk, J. (2012). Christianity through a Worldview Lens. *Journal of Adult Theological Education*, Volume 9, 158–174.
- Valk, J., Tosun, A. (2016). Enhancing Religious Education Through Worldview Exploration. *Discourse and Communication for Sustainable Education*, Vol. 7, no. 2, 105–117.

The relation between philosophy of creativity and education in the knowledge society

Radošuma filozofijas un izglītības saikne zināšanu sabiedrībā

Ernesta MOLOTOKIENĒ

- Klaipėda University (Lithuania)
irama@inbox.lt

Abstract

The aim of the article is to reveal a fundamental relation between the philosophy of creativity and education in the knowledge society. Knowledge society as a special social space of modern society is formed in the middle of the 20th century with a new system of educational organizations, therefore training a knowledge worker who is able to be productive in a rapidly changing knowledge and technological environment is one of the main challenges of modern education. The contemporary philosophy of creativity has an important impact on education in knowledge society. The creative nature of learning determines the knowledge worker's ability to achieve social, technical and technological innovations, while research work forms a dynamic competence and socio-economic performance. The article stresses that creativity remains one of the most important educational goals of knowledge society.

Keywords: philosophy, creativity, education, knowledge society.

Atslēgas vārdi: filozofija, radošums, izglītība, zināšanu sabiedrība.

Kopsavilkums

Raksta mērķis ir atklāt būtisko saikni starp radošumu un izglītību zināšanu sabiedrības filozofijā. Zināšanu sabiedrība kā mūsdienu sabiedrības īpašā sociālā telpa tika izveidota 20. gadsimtā. Kā jauna izglītības organizāciju sistēma, lai attīstītu zinošu strādnieku, kurš var būt produktīvs strauji mainīgajās zināšanu un tehnoloģiju vidēs, tas ir viens no mūsdienu izglītības galvenajiem izaicinājumiem. Izrādās, ka mūsdienu jaunrades filozofijai ir liela ietekme uz izglītību zināšanu sabiedrībā. Mācīšanās radošā būtība nosaka zinoša darbinieka spēju vadīt sociālos, tehniskos un tehnoloģiskos jauninājumus, kā arī attīsta to dinamisko kompetenci un sociālekonomiskos rezultātus.

Rakstā norādīts, ka radošums joprojām ir viens no svarīgākajiem izglītības mērķiem zināšanu sabiedrībā. Mēs uzskatām, ka radošuma filozofija var palīdzēt cilvēkiem attīstīt savas problēmu risināšanas un citas domāšanas prasmes, bagātināt viņu dzīvi un nostiprināt viņu spēju pārvaldīt, attīstīties un augt, reaģējot uz izmaiņām zināšanu sabiedrībā. Tā kā ekonomika kļūst internacionālizēta un cilvēki kļūst arvien mobilāki, uzņēmumos ir jāatzīst radošuma pieeju atšķirības, īpaši svarīgi tas ir izglītībā. Cieši savstarpēji sasaistītajā 21. gadsimta pasaulē, iespējams, nav pietiekami aplūkot radošumu, tikai no austrumu vai rietumu aspekta. Radošuma filozofija var nodrošināt kopīgu pamatu ilgtspējīgai kritiskai domāšanai un konkrētai problēmu risināšanai izglītībā.

References

- Alvesson, M. (2006). *Tomhetens triumf. Om grandiositet, illusionsnummer och nollsummesspel*. [The triumph of emptiness: On grandiosity, illusion and games] Stockholm: Atlas.
- Burnard, P. (2006). Editorial: Reflecting on the creativity agenda in education. *Cambridge Journal of Education*, 36(3), 313–318.
- Carruthers, P. (2002). Human creativity. *British Journal of the Philosophy of Science*, 53, 225–249.
- Compton, A. (2007). What does creativity mean in English education? *Education 3–13*, 35(2), 109–116.
- Drucker, P. F. (1994). *Knowledge work and knowledge society. The social transformation of this century*. The 1994 Godkin Lecture. Available at http://www.ksg.harvard.edu/ksgpress/www/ksg_news/transcripts/drucklec.htm

- Forstorp, P.A. (2008). Who's Colonizing Who? The Knowledge Society Thesis and the Global Challenges in Higher Education. *Studies in Philosophy and Education*, 27, 227–236.
- Hislop, D. (2004). *Knowledge management in organizations: A critical introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Kimbell, R. (2000). Creativity in crisis. *The Journal of Design and Technology Education*, 5(3), 206–211.
- Kind, P. M., Kind, V. (2007). Creativity in science education: Perspectives and challenges for developing school science. *Studies in Science Education*, 43, 1–37.
- Lin, Y.-S. (2011). Fostering creativity through education: A conceptual framework of creative pedagogy. *Creative Education*, 2(3), 149–155.
- Lisbon European Council Presidency Conclusions (2007). Available at http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm#b
- Martin, B. R., & Etzkowitz, H. (2000). The origin and evolution of the university species. *VEST Journal of Science and Technology Studies* 13(3–4), 9–32.
- Morris, M. W., Leung, K. (2010). Creativity east and west. *Management and Organization Review*, 6(3), 313–327.
- Pedersen, E. L., Burton, K. L. (2009). A concept analysis of creativity: Uses of creativity in selected design journals. *Journal of Interior Design*, 35(1), 15–32.
- Roth, K. (2007). Cosmopolitan learning. In K. Roth, & N. C. Burbules (Eds.), *Changing notions of citizenship education in contemporary nation states*. Sense Publishers.
- Rowlands, S. (2011). Discussion article: Disciplinary boundaries for creativity. *Creative Education*, 2(1), 47–55.

Vispārīgā didaktika skolotāju sagatavošanas programmās

General didactics in teacher education programmes

Ilma NEIMANE

- Liepājas Universitāte
ilma.neimane@liepu.lv

Anotācija

Viena no pedagoģijas pamatdisciplīnām augstākās izglītības iestādēs ir vispārīgā didaktika. Studiju kurss ar šādu nosaukumu tika iekļauts skolotāju sagatavošanas programmās laikā, kad 20. gs. 90. gados Latvijā tika uzsākts studiju programmu akreditācijas process. Šāda studiju kursa iekļaušanu studiju programmās ietekmēja gan vispārīgās didaktikas kā zinātnes nozares attīstība Latvijā kopumā, gan savulaik ekspertu ieteikumi visām augstākās izglītības iestādēm, kuras realizēja skolotāju sagatavošanas programmas. Īstenojot Eiropas Savienības regulu „Eiropa 2020” augstākajā izglītībā, tiek pārskatīts piedāvāto izglītības programmu saturs. Tajās parādās jauni studiju kursi, esošajos tiek mainīti akcenti no zināšanu apgūšanas uz kompetencēs balstītām studijām. Vienlaikus mainās studējošo priekšstats par vispārīgo didaktiku kā vienu no pedagoģijas pamatdisciplīnām. Pētījuma mērķis ir palīdzēt izprast problēmas mūsdienu skolotāju izglītošanā un mērķtiecīgi tālāk virzīt izglītības attīstību, pilnveidojot tās kvalitāti.

Pētījumu datu analīzei tiek izmantotas šādas metodes: aprakstošā statistika un kontentanalīze. Kontentanalīze tiek izmantota, lai analizētu Latvijas normatīvo aktu noteikumus par studiju programmu izveidi un to atbilstību regulas „Eiropa 2020” prasībām. Aprakstošā statistika tiek izmantota, lai apkopotu informāciju par Latvijas augstskolu piedāvātajām izglītības programmām un iegūstamajām kvalifikācijām. Piedāvāto studiju programmu padziļinātas analīzes mērķis ir atklāt galveno didaktikas kategoriju atspoguļojumu studiju kursu aprakstos.

Pētījuma rezultāts ir Latvijas universitāšu pieredze studiju programmu izstrādē. Ir izstrādāti ieteikumi vispārējo didaktisko pamatjautājumu atspoguļošanai bakalaura programmās, kas sagatavo potenciālos skolotājus.

Atslēgas vārdi: skolotāju izglītība, studiju kurss, pedagoģijas zinātne, vispārīgā didaktika, kompetence.

Keywords: competence, general didactics, pedagogy, study course, teacher education.

Kopsavilkums

Eiropas Savienības regulas „Eiropa 2020” īstenošana ir devusi iespēju pārskatīt piedāvāto izglītības programmu saturu. Tajos parādās jauni studiju kursi, esošie ir mainījuši uzsvāru no zināšanu apguves līdz kompetencē balstītiem pētījumiem. Tajā pašā laikā tiek mainīts studentu viedoklis par vispārējo didaktiku kā vienu no pedagoģijas pamatnozārēm. Pētījuma mērķis ir palīdzēt izprast mūsdienu skolotāju izglītības problēmas un mērķtiecīgi virzīt tālāk izglītības attīstību, uzlabojot tās kvalitāti. Pētījumu datu analīzei tiek izmantotas šādas metodes: aprakstošā statistika un satura analīze. Pašlaik skolotāju apmācības programmas Latvijā īsteno septiņas augstākās izglītības iestādes, kas piedāvā 24 studiju programmas, no kurām četru augstskolu piedāvājumā ir iekļautas tēmas vispārējās didaktikas izpētes jautājumos. Citas izglītības iestādes savās programmās ir iekļāvušas tēmas, kas saistītas ar mācību priekšmeta didaktiku. Vispārējās didaktikas studiju kurss jāizstrādā, ņemot vērā zinātnes un pedagoģijas jēdzienu, vispārējās didaktikas, studiju kursa un kompetences mijiedarbību. Ņemot vērā vispārējās didaktikas kā zinātnes apakšnozares attīstību, Latvijā tā papildināma ar augstākajā izglītībā izmantoto jēdzienu skaidrojumiem.

Summary

The implementation of the European Union regulation “Europe 2020” has given the possibility to review the content of the offered educational programmes. New study courses have appeared, and the existing ones have changed the emphasis from knowledge acquisition to competence-based learning. At the same time, the students’ view of general didactics as one of the basic disciplines in pedagogy is changed. The aim of the research is to help to understand the problems

in contemporary teacher education and purposefully push further the development of education improving its quality. For analysis of the research data the following methods are employed: descriptive statistics and content analysis. In Latvia, currently teacher education programmes are implemented by seven higher education institutions, which offer 24 study programmes, but the research topics of general didactics are included in the offer of four higher education institutions. Other educational institutions have included topics related to the particular didactics in their programmes. The study course on general didactics should be developed taking into consideration the interaction between the concepts of science and pedagogy, general didactics, study course and competence. In Latvia, considering the development of general didactics as a sub-branch of science, it is supplemented with the explanations of concepts used in higher education.

Literatūra

- Andersons, R. (2009). Skolotāju profesionālā kompetence sabiedrības ilgtspējīgai attīstībai. *LU Raksti*, 747. sēj. (8.–19. lpp.). Rīga: Latvijas Universitāte.
- Augstskolu likums*. (2018). Pieejams <https://likumi.lv/ta/id/37967-augstskolu-likums>
- Blūma, D. (2000). Skolotāja kvalifikācijas izpratne pārmaiņu procesā. Izglītības kvalitāte un vadība. *LU Zinātniskie Raksti*, 626. sēj. Rīga: Latvijas Universitāte, (135.–143. lpp.).
- Blūma, D. (2016). Skolotāju izglītība Latvijā paradigmu maiņas kontekstā (1991–2000). *Izglītības pētniecība Latvijā*. Monogrāfiju sērija Nr. 9. Rīga: Latvijas Universitāte.
- Böhm, W. (1994). *Wörterbuch der Pädagogik*. Stuttgart: Alfred Kröner Verlag.
- Neimane, I., Rupeika, R. (2013). Study process innovations in compliance with the specified learning outcomes in the study programmes. *Egitania Scientia Journal*, 99, 99–115.
- Ozola, I. (2013). *Pedagoģijas zinātnes ģenēze Latvijā no 20. gadsimta 20. gadiem līdz 60. gadu sākumam*. Pieejams https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/4935/40937-Iveta_Ozola_2014.pdf?sequence=1
- Skujiņa, V. (et.al.) (2011). *Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Pieejams <http://www.valoda.lv/wp-content/uploads/docs/E-Gramatas/08-Vardnica.pdf>
- Skujiņa, V. (et al.) (2000). *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- Spensers, L., Spensere, S. (2011). *Darba kompetences. Izcila darba sasniegumu veidošana*. Rīga: Eiro Personāls.
- Valbis, J. (2005). *Skolēna personības attīstība – izglītības virsuzdevums*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- Valsts izglītības satura centrs (VISC) (2017). *Izglītība mūsdienīgai lietpratībai: mācību satura un pieejas apraksts*. Pieejams <https://www.skola2030.lv/apspriesana>
- Wiater, W. (1993). *Unterrichten und lernen in der Schule*. Donauwörth: Auer.
- Zinātniskās darbības likums* (2017). Pieejams <https://likumi.lv/doc.php?id=107337>
- Žogla, I. (2001). *Didaktikas teorētiskie pamati*. Rīga: RaKa.
- Žukovs, L. (2013). Teacher Education in Latvia. I.Ķesteres, A. Krūzes (Red.) *History of Pedagogy and Educational Sciences in the Baltic Countries from 1940 to 1990*. (201.–217. lpp.). Rīga: RaKa.
- Кун, Т. (2009). *Структура научных революций*. Москва: издательство АСТ.

Pašvirzīta mācīšanās profesionālās kompetences pilnveidei

Self-directed learning for the development of professional competence

Inese OZOLA

- Latvijas Lauksaimniecības Universitāte
ineseozola2@inbox.lv

Anotācija

Straujo zinātnes un tehnikas sasniegumu un augsto tehnoloģiju laikmetā globalizācijas un integrēšanās procesos cilvēka zināšanas un prasmes noveco arvien ātrāk vai ir nepietiekamas. Cilvēkam nepieciešams tās pastāvīgi pilnveidot un uzlabot, kā arī apgūt jaunas zināšanas un prasmes, lai spētu iekļauties sabiedrībā un konkurēt darba tirgū. Mērķis, balstoties uz pragmatisma pieeju, pamatot pašvirzītas informālās mācīšanās aktualitāti un nepieciešamību profesionālās kompetences pilnveidei. Pamatuzdevums – izpētīt un raksturot mūsdienu pragmatiski virzītu izglītību un pašvirzītu mācīšanos profesionālās kompetences pilnveidei. Pieaugušo neformālā izglītība kā mūsdienu izglītības stratēģijas apzināta un neatņemama daļa ieņēmusi vietu salīdzinoši nesen, tēma lielā mērā pētāma teorijas robežās.

Atslēgas vārdi: mūžizglītība, pragmatisma pieeja, pašvirzīta informālā mācīšanās.

Keywords: lifelong learning; pragmatism approach, self-directed informal learning.

Kopsavilkums

Globalizācijas un integrēšanās procesos cilvēka zināšanas un prasmes noveco arvien ātrāk vai ir nepietiekamas. Cilvēkam nepieciešams tās pastāvīgi pilnveidot un uzlabot, kā arī apgūt jaunas zināšanas un prasmes, lai spētu iekļauties sabiedrībā un konkurēt darba tirgū.

Gan zinātne, gan prakse runā par mūžizglītību. Tās kontekstā tiek izvirzīti vairāki mērķi, kas ir aktuāli visiem iedzīvotājiem un ir atkarīgi no vecuma, dzīvesvietas, sociālās piederības, kā arī atbilst katra indivīda interesēm, spējām un tautsaimniecības attīstības vajadzībām. Mūžizglītības politika saistīta ar personīgu piepildījumu un uzņēmību, kas nodrošina ilgtspējīgas kompetences darbam, personīgai izaugsmei. Mūžizglītības virziens ir pieaugušo izglītība, kur liela loma pašam mācāmajam. Mūsdienu postindustriālajā laikmetā arvien lielāka paša cilvēka atbildība par savu konkurētspēju darba tirgū. Darba tirgū viens no galvenajiem rādītājiem indivīda novērtēšanai ir viņa profesionālā kompetence. Profesionālo kompetenci raksturo ne tikai zināšanas, tās ir prasmes un atbildība noteiktā darba situācijā. Noteikto darba situāciju var apgūt praktiskajā dzīvē, t. i., mācīšanās ar pragmatisku pieeju, taču ne visu izglītības iestāžu materiāli tehniskais nodrošinājums to ļauj īstenot, ne katrs uzņēmums ieinteresēts investēt vienkāršu profesiju apmācībās. Rezultātā profesionalitāte ir paša cilvēka atbildība un viens no vienkāršākajiem un lētākajiem ceļiem ir pašvirzīta informāla mācīšanās.

Summary

In the process of globalisation and integration, human knowledge and skills become outdated or insufficient very quickly. One needs to constantly improve them, as well as acquire new knowledge and skills to be able to fit in with the society and be competitive in the labour market.

Lifelong learning is topical both for science and in the practice. In its context, a number of objectives are pursued, which are relevant to all citizens, depending on their age, place of residence, and social status. The objectives meet the interests and abilities of each individual, as well as the needs of economic development. Lifelong learning policies are related to personal fulfilment and determination which provide sustainable competences for work and personal growth. Lifelong learning is an adult education where the students themselves play a major role. In today's post-industrial era, the responsibility for competitiveness in the labour market is increasing. In the labour market, the main indicator for person's assessment is professional competence. Professional competence is not just the knowledge; it is skills and responsibility in a particular work situation. This particular work situation can be experienced in practical life, i.e. applying pragmatic approach to learning, however, not all educational institutions can provide it, and not every company is interested

in investing in common vocational training. As a result, professionalism is one's own responsibility, and self-directed informal learning is one of the simplest and most inexpensive ways of how to achieve it.

Literatūra

- Beļickis I. (1995). *Izglītības humānā paradigma un Latvijas izglītības reforma*. Pedagogu izglītības atbalsta centrs. Rīga: Pedagogu izglītības atbalsta centrs.
- Delors, Ž., u. c. (2001). *Mācīšanās ir zelts*. Ziņojums, ko starptautiskā komisija par izglītību divdesmit pirmajam gadsimtam sniegusi UNESCO, tulkojums latviešu valodā. Rīga: UNESCO LNK. Pieejams [http://www.unesco.lv/files/Runa UNESCO skolu konferencei Rolands Ozols_0af0ddc7.pdf](http://www.unesco.lv/files/Runa_UNESCO_skolu_konferencei_Rolands_Ozols_0af0ddc7.pdf)
- Havighurst, R. J. (1972). *Developmental Tasks and Education*. Longman Group United Kingdom. *Izglītības likums*. Pieejams <https://likumi.lv/doc.php?id=50759>
- Ҡeņиņš-Kings, G. (2002). *Roku rokā*. Rīga: Apgāds Biznesa partneri.
- Knowles, M. (1980). *The Modern Practice of Adult Education: from Pedagogy to Andragogy*. Chicago: Follet.
- Koķe, T. (2012). Mūžizglītība – autonomas ceļojums kopīgā laikā un telpā. Monogrāfijā *Pieaugušo izglītība*. Red. K. Martinsons, (7.–17. lpp.). Rīga: RaKa.
- Sociālie procesi/ Izglītība/ Piedalīšanās pieaugušo izglītībā pēc dzimuma, vecuma, izglītības līmeņa un nodarbinātības statusa. *Latvijas Centrālās statistikas pārvaldes dati (2018)*
- Lieģeniece, D. (2002). *Ievads androgogijā*. Rīga: RaKa.
- Liepa, D. (2010). Pieaugušā kā studiju procesa subjekta raksturojums. *Teorija praksei mūsdienai izglītota sabiedrībā*. V starptautiskā zinātniskā konference. Rīga: RPIVA.
- Ošeniece, G. (2010). Vērtības skolā jeb skolas vērtība. Pieejams <http://www.izglitiba-kultura.lv/raksti/vertibas-skola-jeb-skolas-vertiba>.
- Profesionālā izglītības likums*. Pieejams <https://likumi.lv/doc.php?id=20244>
- Powley, R., Kennedy, M., & Childs, E. (2005). *Developing an adult education policy framework: Terminology, typology and best practices*. Toronto: Council of Ministers of Education, Canada.
- Rogers, C. R. (1969). *Freedom to learn: a view of what education might become*. Columbus, OH, Charles E. Merrill. 33-38.
- Salīte, I. (2009). Ilgtspējīga izglītība demokrātijas un darbības pētījuma skatījumā. *Skolotājs 1 (73)*, 8.–13. lpp.
- Вербицкий, А. А. (1999). *Новая образовательная парадигма и контекстное обучение*. Монография. Москва: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 75 с.

Pieaugušo mācīšanās – pieaugušo pašattīstība

Adult learning – adult self-development

Inese OZOLA

- Latvijas Lauksaimniecības Universitāte
ineseozola2@inbox.lv

Anotācija

Mūsdienās svarīgi izglītības sistēmā nodrošināt ikvienam iespēju pilnveidot savas kompetences – iegūt izglītību, pārkvalificēties, papildināt zināšanas visā dzīves laikā. Taču atbildība negulst tikai uz institūcijām, kuras to realizē. Šodien pašam cilvēkam par to jāiemācās pieņemt lēmumu. Liela daļa cilvēku to apjauš pieaugušā vecumā. Mācīšanās jāuztver kā pašizziņas, dabas un sabiedrības izziņas vienots process. Viens no ceļiem ir pašattīstība, kas mūsdienās ir ļoti būtiski. Pilnveidošanās inovatīvā mācīšanās procesā notiek sekmīgāk, jo pastāv mijiedarbība starp sabiedrības attīstības mērķiem un cilvēka vajadzību apmierināšanu, profesionālās darbības mērķiem un jaunu zināšanu apguves paņēmieniem. Arvien pieaug pieaugušo mācīšanās loma, kur nozīmīgu vietu ieņem pašattīstība.

Atslēgas vārdi: pieaugušo mācīšanās, pašvirzīta informālā mācīšanās, pieaugušo pašattīstība.

Keywords: adult learning, self-directed informal learning, self-development.

Kopsavilkums

Straujais progress pasaules reģionos parāda, cik svarīga ir novatoriska, progresīva un kvalitatīva izglītība kā viens no ekonomiskās konkurētspējas galvenajiem faktoriem. Ir jāpaaugstinās vispārējam prasmju līmenim, lai apmierinātu darba tirgus vajadzības un ļautu cilvēkiem aktīvi darboties mūsdienu sabiedrībā. Izglītība ceļ cilvēku pašapziņu, veicina karjeras attīstības iespējas, kalpo par personības izaugsmes līdzekli. Nākotnes sabiedrība sagaida indivīdu kā dažādu pārmaiņu iniciatoru un to realizētāju, izmantojot zināšanas, prasmes un radošas pieejas problēmu risināšanā. Pašreiz ikvienam indivīdam ir nepieciešams iesaistīties visdažādākajos pārmaiņu procesos, kas galvenokārt saistīti ar savu vajadzību apzināšanos un to realizācijas veidu noskaidrošanu.

Pieaugušajam ir grūti piemēroties jaunā laikmeta prasībām. Lai atvieglotu sabiedrības adaptāciju jaunajos apstākļos, tiek meklēti daudzveidīgi problēmu risināšanas ceļi. Visplašāk tie raksturoti Eiropas Komisijas Baltajā grāmatā (1998), nosakot, ka nepieciešams:

1. Koncentrēt uzmanību uz vispusīgu zināšanu apguvi.
2. Veidot izpratni par lietu būtību.
3. Izprast mījsakarus starp pagātņi un tagadni.
4. Attīstīt ikviena cilvēka nodarbinātības un ekonomiskās dzīves potenciālu, pievēršot uzmanību:
  - svešvalodu zināšanām,
  - prasmēm kontaktēties,
  - spējām strādāt komandā u. c.

No iepriekšminētā var secināt, ka viens no aktuālākajiem mūsdienu sabiedrības jautājumiem ir pieaugušo mācīšanās.

Summary

Rapid progress in the world regions illustrates the importance of innovative, progressive and quality education as one of the key factors for economic competitiveness. There is a need to raise the overall skill level to meet the needs of the labour market and enable people to play an active role in today's society. Education raises people's self-confidence, promotes career development, and serves as a tool for personal growth. The future society expects the individual to be the initiator of various changes and their implementer, using knowledge, skills and creative approaches to problem solving. At present, every individual needs to be involved in a variety of change processes that are first and foremost related to the implementation of their needs and the ways of doing it.

It is difficult for an adult to adapt to the demands of the new age. Various problem solving paths are being sought to facilitate the adaptation of society to the new circumstances. They are most

widely described in the European Commission's White Paper (1998), which states that there is a need to:

1. Focus on comprehensive learning.
2. Develop understanding of the essence of things.
3. Understand the interactions between the past and the present.
4. Develop the potential for employment and economic life of everyone by focusing on:
  - foreign language knowledge,
  - communication skills,
  - ability to work in a team, etc.

From the above we can conclude that adult learning is one of the most pressing issues of modern society.

Literatūra

- Mācīšana un mācīšanās – ceļš uz izglītotu sabiedrību: Baltā grāmata par izglītību un apmācību.* (1998). Rīga: Akadēmisko programmu aģentūra.
- Havighurst, R. J. (1972). *Developmental tasks and education.* (3rd.ed) New York: McKay.
- Knowles, M. (1980). *The Modern Practice of Adult Education: from Pedagogy to Andragogy.* Chicago: Follet.
- Knowles, M. (1984). *The Adult Learner: A Neglected Species (3rd ed.).* London: Gulf.
- Knowles, M. (1985). Self Directed Learning. A Guide for Learners and Teachers. *Journal of Nursing Education 24.*
- Knowles, M. S. (1998). *The Adult Learner. The Definitive Classic in Adult Education and Human Resource Development.* 5th edition. USA.
- Knowles, M., Holton, E., Swanson, R. (2005). *The Adult Learners.* UK: Elsevier Butterworth Heinemann.
- Koķe, T. (2005). *Pētījumi pieaugušo pedagoģijā.* Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
- Lieģeniece, D. (2002). *Ievads andragoģijā jeb Mācīšanās „būt” pieaugušo vecumā.* Rīga: RaKa.
- Pallo S. (2003). *Kā mācās pieaugušie.* No: KomPas. Rokasgrāmata pieaugušo izglītības pasniedzējiem. Grāmata izdota Ziemeļvalstu Ministru padomes finansētā projekta „Learning 4 Sharing” ietvaros, Rīga : Artekoms.
- Vintere, A., Čerņajeva, S., Koroļova, J. (2014). IZAICINĀJUMI DARBĀ AR PIEAUGUŠAJIEM: SITUĀCIJU ANALĪZE LATVIJĀ. Pieejams <https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/izaicinajumi-darba-ar-pieaugusajiem.pdf>

Classification of higher education institutions: qualitative content analysis

Augstāko izglītības iestāžu klasifikācija: kvalitatīvā kontentanalīze

Liāna SUPE

- Rīgas Tehniskā Universitāte
liana.supe@gmail.com

Ingūna JURGELĀNE-KALDAVA

- Rīgas Tehniskā Universitāte
Inguna.Jurgelane-Kaldava@rtu.lv

Abstract

Aim – to identify criteria and parameters for classification of higher education institutions, using research method – qualitative content analysis. The following tasks are defined for reaching the aim: to conduct qualitative content analysis and define categories and their frequency; to describe and analyse defined categories; to compare different classifications of higher education institutions; to summarize the analysis results and draw conclusions.

Research methodology – overview of literature and qualitative content analysis.

Findings – qualitative content analysis helps to structure the information gathered, to select the relevant and applicable, and leads to the development of new categories; higher education institutions are classified in many ways, using different criteria and parameters; classifications made by individual researchers are available, as well as universally known and applied classifications of higher education institutions such as Carnegie Classification and European classification of higher education institutions.

Research limitations – the classification of higher education institutions is analysed only from Europe and the United States of America.

Keywords: higher education institution, classification, diversification, competitiveness, ranking.

Atslēgas vārdi: augstākās izglītības iestāde, klasifikācija, diversifikācija, konkurētspēja, reitingi.

Kopsavilkums

Mērķis – identificēt kritērijus un parametrus augstākās izglītības iestāžu klasifikācijai, izmantojot pētniecības metodi – kvalitatīvā kontentanalīze. Mērķa sasniegšanai ir izvirzīti sekojoši uzdevumi – veikt kvalitatīvu kontentanalīzi un noteikt kategorijas un to biežumu; aprakstīt un analizēt noteiktās kategorijas; salīdzināt augstākās izglītības iestāžu dažādās klasifikācijas; apkopot analīzes rezultātus un izdarīt secinājumus.

Pētījuma metodoloģija – pētījumā izmantotas literatūras sistemātiskās analīzes metodes – literatūras pārskats un kvalitatīva kontentanalīze.

Secinājumi – kvalitatīvā kontentanalīze palīdz strukturēt iegūto informāciju, izvēlēties atbilstošāko un piemērojamāko, kā arī attīstīt un piedāvāt jaunas kategorijas; augstākās izglītības iestādes tiek klasificētas vairākos veidos, izmantojot dažādus kritērijus un parametrus; ir pieejamas atsevišķu pētnieku piedāvātās klasifikācijas, kā arī vispārzināmas augstākās izglītības iestāžu, piemēram, Carnegie klasifikācijas un Eiropas augstākās izglītības iestāžu klasifikācija.

Pētījumu ierobežojumi – tiek analizēta Eiropas un Amerikas Savienoto Valstu augstākās izglītības iestāžu klasifikācija.

References

- Astin, A. (1994). What matters in college? For critical years revisited. *The Journal of Higher Education*, 22(8), 615–622. doi:<https://doi.org/10.2307/1176821>
- Birnbaum, R. (1983). *Maintaining diversity in higher education*. San Francisco: CA: Jossey-Bass.
- Brint, S. (2013). A Priori and Empirical Approaches to the Classification of Higher Education Institutions: The United States Case. *Pensamiento Educativo. Revista de Investigación Educativa Latinoamericana*, 50(1), 96–114. doi:<https://doi.org/10.7764/PEL.50.1.2013.8>

- Brint, S., Riddle, M., & Hanneman, R. A. (2006). Reference sets, identities, and aspirations in a complex organizational field: The case of American four-year colleges and universities. *Sociology of education*, 79(3), 229–252. doi:<https://doi.org/10.1177/003804070607900303>
- Carnegie Commission on Higher Education. (1973). *A classification of institutions of higher education*. Berkeley: Carnegie Commission.
- Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching. (1997). *A classification of institutions of higher education*. Princeton: CFAT.
- Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching. (2019, January 15). *Carnegie Classification*. Retrieved from Carnegie Classification: <http://carnegieclassifications.iu.edu/>
- Clark, B. R. (1983). *The Higher Education System*. Barkley: University of California Press.
- Clarke, M. (2007). *The impact of higher education rankings on student access, choice, and opportunity*. In *College and university ranking systems. Global perspectives and American challenges*. Washington: Institute for Higher Education Policy.
- Europe. (2019, January 20). Retrieved from Wikipedia: <https://en.wikipedia.org/wiki/Europe>
- European classification of higher education institutions. (2019, January 15). Retrieved from European classification of higher education institutions: <http://umap.eu/>
- Mayring, P. (2019, January 15). *Qualitative Content Analysis*. Retrieved from Qualitative Research: <http://qualitative-research.net/fqs/fqs-e/2-00inhalt-e.htm>
- Marginson, S. (2006). *Global university rankings at the end of 2006: Is this the hierarchy we have to have?* Bonn: OECD/IMHE & HRK.
- McCormick, A. C., & Zhao, C.-M. (2005). Rethinking and reframing the Carnegie Classification. *Change*, 37(5), 51–57. doi:<https://doi.org/10.3200/CHNG.37.5.51-57>
- Meek, V. L., Goedegebuure, L. C., Kivinen, O., & Rinne, R. (1996). *The Mockers and Mocked: comparative Perspectives on Differentiation, Convergence and Diversity in Higher Education*. Oxford, United Kingdom: Pergamon.
- Neave, G. (2002). Anything Goes: or, How the Accommodation of Europe's Universities to European Integration Integrates an Inspiring Number of Contradictions. *Tertiary Education and Management*, 8(3), 181–197. doi:<https://doi.org/10.1023/A:1016369306930>
- Purcell, K., Elias, P., & Atfield, G. (2009). *A new classification of higher education institution*. Warwick: Institute for Employment Research, University of Warwick.
- Rauhvargers, A. (2011). *Global university rankings and their impact*. Brussels, Belgium: European University Association asbl.
- Rauhvargers, A. (2013). *Global university rankings and their impact. Report II*. Brussels, Belgium: European University Association asbl.
- Ruef, M., & Nag, M. (2011). *Classifying organizational forms in the field of higher education*. Princeton: Princeton University, Department of Sociology.
- Sadlac, J., & Liu, L. (2007). *The world-class university and ranking: Aiming beyond status*. Paris: UNESCO-CEPES.
- Teichler, U. (2007). *Higher Education Systems: Conceptual Frameworks, Comparative Perspectives, Empirical Findings*. Rotternam, Taipei: Sense Publisher.
- Triventi, M. (2014). Higher education regimes: an empirical classification of higher education systems and its relationship with student accessibility. *Quality & Quantity*, 48(3), 1685–1703. doi:<https://doi.org/10.1007/s11135-013-9868-7>
- United States. (2019, January 20). Retrieved from Wikipedia: https://en.wikipedia.org/wiki/United_States
- Van der Wende, M. (2008). Rankings and Classifications in Higher Education: A European Perspective. In J. Smart, *Higher Education: Handbook of Theory and Research* (pp. 49–71). Springer.
- Van Vught, F. (2007). Diversity and Differentiation in Higher Education Systems. *CHET anniversary conference*, (pp. 1-22). Cape Town.
- Van Vught, F., & Ziegele, F. (2012). *Multidimensional Ranking. The design and development of U-Multirank*. Dordrecht: Springer.

- Van Vught, F., Bartelse, J., Bohmert, D., Burquel, N., Divis, J., Huisman, J., & Van der Wende, M. (2005). *Institutional profiles. Towards a typology of higher education institutions in Europe*. Brussels: European Commission.
- Wilczynski, V. (2017). A Classification System for Higher Education Makerspaces. *American Society for Engineering Education*, 1–14.
- Zemsky, R., Shaman, S., & Iannozzi, M. (1997). The landscape: In search of strategic perspective – A tool for mapping the market in postsecondary education. *Change*, 23–36.
- Ziegele, F. (2013). Classification of Higher Education Institutions: The European Case. *Pensamiento Educativo. Revista de Investigación Educativa Latinoamericana*, 50(1), 76–95. doi:<https://doi.org/10.7764/PEL.50.1.2013.7>

Debašu didaktiskās strukturēšanas pieeja svešvalodas apguvē vecāko klašu skolēniem

A didactic structuring approach to acquisition of foreign language for secondary school students

Maija ROČĀNE

- Liepājas Universitāte
maija.rocane@inbox.lv

Alīda SAMUSEVIČA

- Liepājas Universitāte
alida.samusevica@liepu.lv

Anotācija

Publikācijā ir analizētas debašu metodes sniegtās iespējas skolēnu pašvadīta mācīšanās procesa īstenošanai, jo, lai īstenotu pašvadītu mācīšanos un virzītos uz kompetenču apguvi, mācību procesā aktuālas kļūst mācību metodes, kuras raksturo: aktīva darbība, problēmjautājumu atklāšana, mācību satura izpēte un refleksija. Debašu metode veicina arī caurviju kompetenču attīstīšanu un pilnveidošanu. Debašu procesā īstenotās mācīšanās situācijas norisinās skolēniem sadarbojoties, mācību satura izpētē sasaistot to ar reālās dzīves situācijām/problēmām un diskutējot par tām. Taču, iespējams, ka viens no iemesliem, kādēļ debašu metode var arī netikt izmantota mācību stundā, ir laika patēriņš, kas nepieciešams tās realizēšanai, un šīs metodes kompleksā būtība. Risinājums debašu metodes veiksmīgai īstenošanai var būt tās strukturēšana konkrētākās darbībās, atkarībā no skolēnu mācīšanās vajadzībām, spējām un laika resursiem. Tādēļ publikācijā ir raksturotas debašu metodes didaktiskās strukturēšanas īstenošanas pieejas svešvalodas (angļu) stundās, kā arī aprobācijas rezultāti pētījuma bāzes skolas 11. klasē.

Atslēgas vārdi: caurviju kompetences, debašu metode, didaktiskā strukturēšana, mācīšanās konteksti, pašvadīta mācīšanās, problēmas izvirzīšana.

Keywords: transversal competences, debating, didactic structuring, learning contexts, self-directed learning, problem solving.

Kopsavilkums

21. gadsimtā transversālās jeb caurviju kompetences kļūst par *cilvēka personiskās attīstības stūrakmeni*, tādēļ ir svarīgi skolēniem piedāvāt aktuālu informāciju un attīstīt viņu zināšanas un prasmes, iemācīt viņus domāt, analizēt, rīkoties, uzņemties atbildību un spēt sasniegt savus izvirzītos mērķus. Caurviju kompetenču attīstīšanā būtiskas kļūst mācību metodes, kurās tiek akcentēta problēmjautājumu izvirzīšana un risinājumu atrašana, reālās dzīves darbības atspoguļojums mācību procesā, mācīšanās sadarbojoties, kā arī apgūstamā mācību satura dziļa izpēte. Šādu pieeju mācību procesam nodrošina debašu metode. Šķērslis debašu metodes īstenošanai mācību stundā var būt nepieciešamais laika patēriņš, ko nosaka metodes kompleksā būtība: problēmas dziļā izpēte, argumentu veidošana, prezentēšana, jautājumu uzdošana, atgriezeniskā saite, utt. Risinājums šai problēmai ir debašu metodes didaktiskā strukturēšana konkrētās darbībās, atkarībā no skolēnu spējām un laika resursiem un tādējādi īstenota vairāku mācību stundu ietvaros. Publikācija atklāj autoru izveidotās debašu metodes didaktiskās strukturēšanas pieejas īstenošanas iespējas svešvalodas (angļu) mācību stundās, kā arī tās aprobācijas rezultātus pētījuma bāzes skolas 11. klasē. Pieeja akcentē dažādu elementu: aktuālas problēmas zinātnē/sabiedrībā izvirzīšanu apgalvojuma formā; problēmas/apgalvojuma aplūkošanas no pretējiem skatupunktiem, viedierīču izmantošanas informācijas iegūšanai; argumentu veidošanas, esejas rakstīšanas savstarpēju mijiedarbību.

Summary

Transversal competences have become a cornerstone of personal development in the 21st century. Therefore, it is important to ensure the availability of the latest information and to increase knowledge, skills and competences through encouraging students to research, analyse, think, take

responsibility and reach goals. Nowadays, learning methods that emphasize problem solving, reflections on real-life situations, collaborative and deep learning have been highlighted by many scholars. This approach has been provided by the debating method. However, an obstacle to implementing this method may be the time consumed by the complex nature of debating method: it includes in-depth study of the problem, argumentation, asking questions, feedback, etc. The solution to this problem is didactic structuring of debating method in concrete activities depending on time resources, students' learning needs and abilities. The publication reveals the possibilities of using the didactic structuring approach of debating method to be implemented in the lessons of English. The publication also highlights the results of its approbation in the Grade 11, where this research was conducted. The approach emphasizes different elements: raising a current scientific/social problem; analyzing the problem/statement from the opposite view points, use of smart devices; interaction; argumentation and essay writing.

Literatūra

- Barto, A. G., Sutton, R. S. (2017). *Reinforcement Learning: An Introduction*. Cambridge: A Bradford Book The MIT Press.
- Berger, G., Brunwic, E. (1981). *A Systems approach and learning procedures*. A guide for educators. France: UNESCO.
- Berman, S. (1990). *Educating for Social Responsibility. Service Learning, General*. Pieejams <https://digitalcommons.unomaha.edu/slceslgen/43>
- Bartz, D. E., & Miller, L. K. (1991). *12 Teaching methods to enhance student learning*. Washington, DC: National Education Association.
- Biggs, J. (1987). *Student Approaches to Learning and Studying*. Victoria: Australian, Council for Educational Research.
- Cavell, A., Midgley, G. (2013). *Arguing for Action. A GUIDE FOR YOUTH-LED ADVOCACY*. New York: International Debate Education Association.
- Eiropas Komisija (2018). *Padomes ieteikums par galvenajām kompetencēm mūžizglītībā*. Brisele: COM(2018) 24 final 2018/0008 (NLE). Pieejams <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/LV/COM-2018-24-F1-LV-MAIN-PART-1.PDF>
- Echazarra, A. et al. (2016). "How teachers teach and students learn: Successful strategies for school", OECD Education Working Papers, No. 130, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/5jm29kpt0xxx-en>
- Falchikov, N. (2005). *Improving assessment through student involvement - Practical solutions for aiding learning in higher and further education*. Routledge Falmer, Oxon, U.K.
- Koens, R., Makelroja, Š., Pileta-Hola S., Džendrina-Gvinebolta, Dž. (2002). *Jaunieši pārmaiņu sabiedrībās*. Rīga: UNICEF.
- Loewenstein, G. (1994). *The Psychology of curiosity: A review and reinterpretation*. Psychological Bulletin 116 (1), 75-98.
- Loll, F., McLaren, B., Pinkwart, N., Scheuer, O. (2010). *Computer supported argumentation: A review of the state of art*. (pp. 43-102) In: International Journal of Computer-Supported Collaborative Learning. Volume 5, Issue 1.
- Mācīšanās lietpratībai*. (2018). Kolektīvā monogrāfija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
- Martin-Kniep, G., Picone-Zocchia, J. (2009). *Changing the Way You Teach: Improving the Way Students Learn*. Virginia: Association for Supervision & Curriculum Development.
- Nussbaum M., Edwards O. (2011). Critical Questions and Argument Stratagems: A Framework for Enhancing and Analyzing Students' Reasoning Practices. *Journal of the Learning Sciences* 2, 443-488.
- Pietersen, G. W. (2004). *Strategic Learning: A Leadership Process for Creating and Implementing Breakthrough Strategie*. New Jersey: John Willey & Sons.
- Proulx, G. (2004). *Integrating scientific method and critical thinking in classroom debates on environmental issues*. (pp. 26-33) In: The American Biology Teacher 66 (1).
- Schnurer, M., Snider, A. (2006). *Many Sides: Debate Across the Curriculum*. New York: Idebate Press.

- Siliņš, J. (1939). *Psīcholoģija un loģika. Vidusskolām un pašmācībai*. Rīga: Latvijas vidusskolu skolotāju kooperatīvs.
- Terzieva, L., Luppi, E., Traina, I. (2015). Teaching and Assessing Transferable/Transversal Competences. The case of SOCCES. *Journal of Science & Research*, 8, 25-56.
- Valsts Izglītības un saturs centrs. (2018). *Mācību saturs un pieejas piedāvājums: aktualitātes, sabiedriskā apspriešana*. Pieejams <http://ilgtspejigaattistiba.saeima.lv/attachments/article/806/FINAL%20Saeima%20par%20Skola%2030%20060218.pdf>
- Weinert, F. E. (2001). Concept of competence: A conceptual clarification. In D. S. Rychen & L. H. Salganik (Eds.), *Defining and selecting key competencies* (pp. 45-65). Ashland, OH, US: Hogrefe & Huber Publishers.
- Whittemore, S. (2018). *Transversal Competencies essential for future proofing the workforce*. White Paper. London: Skillalibrary. Pieejams <https://www.cornerstoneondemand.com/sites/default/files/partner/asset/files/skilla-transversal-skills-future-proof.pdf>
- Wride, M. (2017). *Guide to Self-Assessment. Academic Practise and e-learning (CAPSL) resources*. Dublin: Trinity College. <https://www.tcd.ie/CAPSL/assets/pdf/Academic%20Practice%20Resources/Guide%20to%20Student%20Self%20Assessment.pdf>
- UNESCO. (2017). *Education for Sustainable Development Goals Learning Objectives*. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- Zimmerman, B. J. (2001). Theories of self-regulated learning and academic achievement: An overview and analysis. In B. J. Zimmerman & D. H. Schunk (Eds.), *Self-regulated learning and academic achievement: Theoretical perspectives* (pp. 1-37). Mahwah, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Žogla, I. (1994). *Skolēna izziņas attieksme un tās veidošanās*. Rīga: Latvijas Universitāte.

Pedagoģiskās kompetences refleksija profesionālajā izaugsmē

Reflection of pedagogical competence in professional growth

Alīda SAMUSEVIČA

- Liepājas Universitāte
alida.samusevica@liepu.lv

Santa STRIGUNA

- Liepājas Universitāte
santa.striguna@liepu.lv

Anotācija

Latvijas izglītības sistēmas darbības kvalitātes paaugstināšanā vēl joprojām aktuāla un praktiski nozīmīga ir skolotāju pedagoģiskās kompetences problēma. Izglītības reformas īstenošana pārejā uz kompetenču pieeju aktualizē arī pedagogu profesionālās darbības kvalitāti. Skolotāju pedagoģiskā kompetence izpaužas daudzveidīgā profesionālajā darbībā un nemītīgā pašpilnveides procesā. Skolotāju profesionālās darbības pamatā ir viņu pašu pašizaugsmes motivācija un mācīšanās kopā ar saviem skolēniem. Publikācijā tiek aktualizēta un analizēta skolotāju pedagoģiskā darba refleksija, lai veicinātu profesionālās identitātes mērķtiecīgu apzināšanos un pilnveidotu skolu praksē eksistējošo pedagoģiskās mijiedarbības kultūru. Refleksija ir svarīgs komponents skolotāju individualizētās pedagoģiskās pieredzes veidošanās procesā. Teorētiskās analīzes gaitā ir izstrādāta pedagoģiskās darbības novērtēšanas kritēriju un rādītāju sistēma, kas dod iespēju praktizējošiem un arī topošajiem pedagogiem īstenot mērķtiecīgu sava profesionālisma pašnovērtējumu, balstoties uz pedagoģisko refleksiju.

Raksta mērķis: pamatojoties uz skolotāju pedagoģiskās darbības analīzi un pašnovērtējumiem, raksturot viņu profesionālās izaugsmes prioritātes pedagoģiskās kompetences paaugstināšanā. Pētījuma objekts: skolotāju pedagoģiskās kompetences paaugstināšana. Pētījuma priekšmets: skolotāju profesionālās darbības sasniegumu analīze un pašnovērtēšana, kas pamatojas pedagoģiskajā refleksijā. Pētījuma bāze: 43 praktizējošie skolotāji, kas turpina studijas augstskolā, lai iegūtu maģistra grādu un papildu profesionālo specializāciju. Pētījuma metodes: teorētiskā analīze (1), skolotāju pašnovērtējuma pārskatu un individuālo izaugsmes plānu kontentanalīze (2), pētījuma datu kvalitatīvā un kvantitatīvā analīze (3), kas sniedz padziļinātu ieskatu skolotāju pedagoģiskajā motivācijā, ikdienas izjūtās un profesionālās izaugsmes mērķos.

Pētījuma datu analīze apliecina, ka mērķtiecīga ikdienas refleksija par mācību kultūru un pedagoģisko mijiedarbību skolā, pašizglītošanās resursiem un iespējām, kā arī profesionālajiem sasniegumiem kļūst par ietekmīgu profesionālās izaugsmes stratēģiju, kas bagātina un paplašina skolotāja pedagoģisko pieredzi. Publikācijā tiek piedāvāti secinājumi un ieteikumi refleksijas aktualizēšanai pedagoģiskajā procesā. Kā apliecina pētījuma rezultāti: skolotāju profesionālo attīstību un izaugsmi veicina kvalitatīvi īstenota refleksija, pašatbildība, spēja mācīties no pieredzes, konceptualizējot un radot katrai pedagoģiskai situācijai atbilstošus risinājumus. Vērtību un nozīmes piešķiršana ikdienas pedagoģiskās pieredzes analīzei – tas ir ietekmīgs profesionālās izaugsmes instruments, kas savieno praksi un teoriju, pieredzi un refleksiju, veicinot skolotāju profesionālo izaugsmi.

Atslēgas vārdi: analīze, pašnovērtējums, pedagoģiskā darbība, profesionālā izaugsme, refleksija, skolotājs.

Key words: analysis, self-assessment, pedagogical performance, professional growth, reflection, teacher.

Kopsavilkums

Profesionālās identitātes veidošanās ir nozīmīgs atskaites punkts profesionālās un personīgās pieredzes apzināšanai. Pedagoga profesijas apguves procesam raksturīgi gan šaubu, gan raižu brīži, kad, soli pa solim dodoties cauri šiem posmiem, tiek iegūta ticība saviem spēkiem. Pedagogu

profesionālās darbības pamatā ir viņu pašu pašizaugsmes motivācija un izaugsme kopā ar skolēniem, aktualizējot didaktisko kompetenci izglītības reformu kontekstā.

Pašizglītošanās kompetenci var raksturot kā integratīvu personības un profesionālās darbības kvalitāti, kuru raksturo personības spēja pēc sistemātiskas, patstāvīgi organizētas izziņas darbības, kura virzīta uz izglītības turpināšanu vispārskultūras un profesionālajos aspektos un to veido, organizē un kontrolē pats izziņas darbības subjekts.

Empīriskā pētījuma dati apliecina, kas refleksija pētījumā iesaistīto skolotāju pedagoģiskajā darbā ir nepārtraukts savas darbības novērtēšanas process un mūsdienu izglītības nepieciešamība, kā arī apzināta profesionāla vajadzība, kas palīdz praktizējošajiem skolotājiem izstrādāt savu teorētisko un praktisko izpratni pedagoģiskās kompetences paaugstināšanas jautājumos.

Summary

Formation of professional identity is an important point of reference for awareness of professional and personal experience. Moments of doubt and worry are both typical in the process of the acquisition of teacher's profession, when going through these stages step by step, the belief in one's own strength is achieved. The basis of teachers' professional activity is their own self-development motivation and development together with their students, actualizing the didactic competence in the context of educational reforms.

The self-educational competence can be characterised as an integrative quality of a personality and his/her professional activity, which is inseparable from the personality's ability to engage in a systematic, independently organized cognitive activity directed towards the follow-up of education in general – cultural and professional aspects, and it is formed, organized and mentioned by the very subject of the cognitive activity.

The data of the empirical research confirm that reflection on teachers' involvement in the research and pedagogical work is a constant assessment process of their own activity and a requirement of modern education, as well as a deliberate professional necessity helping the practising teachers to develop their own theoretical and practical awareness of the issues of pedagogical competence enhancement.

Literatūra

- Beļickis, I. (1995). *Izglītības humānā paradigma un Latvijas izglītības reforma*. Rīga: Pedagoģu izglītības atbalsta centrs.
- Blauzde, O., Grohjacka, M. (2017). Supervīzija pedagogu darbā. *Supervīzija: teorija, pētījumi, prakse*. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte.
- Bound, D., Keogh, R., Walker, D. (1985). *Reflection: Turning Experience into Learning*. London: Kogan Page.
- Catlaks, G. (2015). *Kompetenču pieeja vispārējā izglītībā: mērķi un izaicinājumi*. Pieejams http://iespejutilts.lv/prezentacijas_2015/Iespeju_Tilts_2015_Guntars_Catlaks.pdf
- Blūma, D. (2016). *Skolotāju izglītība Latvijā paradigmu maiņas kontekstā (1991–2000)*. Rīga: LU PPMF Izglītības pētniecības institūts.
- Blūma, D. (2016). *Izglītības termini un paradigmu maiņa izglītībā*. Pieejams http://nkilatvija.lv/content/files/2016.09.15_bluma.pd
- Eiropas Komisija /EACEA/ Eurydice (2012). *Galveno kompetenču pilnveide Eiropas skolās: rīcībpolitikas uzdevumi un iespējas*. Eurydice ziņojums. Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs. Pieejams http://www.viaa.gov.lv/files/13703/viaa_galveno_kompetenču_pilnveide_13_10_2014_fi.pdf
- Eiropas Komisija (2002). *Pamatkompetences. Jauns jēdziens vispārējā obligātajā izglītībā*. Brisele: Eurydice.
- European Communities (2007). *Key competences for lifelong learning European*. Reference Framework. Belgium: Office for Official Publication of the European Communities
- Creswell, J. W. (2003). *Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approach*. 2nd.ed. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Goulmens, D. (2001). *Tava emocionālā inteliģence*. Rīga: Jumava.

- Izglītības un zinātnes ministrija. (2013). *Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.–2020. gadam*. Pieejams http://www.lsa.lv/wp-content/uploads/2023/03/Izglitibasattistibas_pamatnostadnes.pdf
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Prentice Hall, Upper Saddle River, NJ.
- Kropļiņš, A. & Raščevska, M. (2004). *Kvalitatīvās pētniecības metodes sociālajās zinātnēs*. Rīga: RaKa. Latvijas ilgspejīgas attīstības stratēģija 2030. Pieejams <http://www.pkc.gov.lv/nap2020/Latvija2030>
- Maslo, I. (2006). *No zināšanām uz kompetentu darbību*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
- Maslo, E. (2003). *Mācīšanās spēju pilnveide*. Rīga: RaKa.
- Miller, S. (2004). *What's going on? Parallel process and reflective practice in teaching*. *Reflective Practice*. 5(3), 383–393.
- Moon, J. (1999). *Reflecting in Learning and Professional Development*. London: Kogan Page.
- Rubene, Z. (2009). *Kritiskā domāšana mūsdienu izglītības filozofijā*. Izglītības attīstības centrs. Pieejams <http://www.iac.edu.lv/istenotie-projekti/kritiska-domasana-daudzveidibas-veicinasanai/kas-ir-kritiskadomasana>
- Samuseviča, A. & Striguna, S. (2017). The Development of Teachers' Pedagogical Competence in the Process of Self-education at the University. 3rd International Conference on Education and Leadership for all. ICLEL 2017, 910–918. Porto: Polytechnic Institute of Porto
- Schon, D. (1983). *The Reflective Practitioner. How Professionals Think in Action*. London: Temple Smith.
- Thomann, G. (2002). *Ausbildung der Ausbildenden*. 1. Aufl. Bern: h.e.p. – Verlag.
- Zeiberte, L. (2011). Transversālo kompetenču pilnveide pedagogu tālākizglītībā. *Sabiedrība un kultūra*. Rakstu krājums, A. Medvecka red. (513.–521. lpp.). Liepāja: LiePA.
- Маслоу, А. (1999). *Новые рубежи человеческой природы*. Москва: Смысл.

Non-formal adult education in Latvia: opportunities and challenges

Pieaugušo neformālā izglītība Latvijā: iespējas un izaicinājumi

Anita ZAĻAISKALNE

- Riga Secondary School No1
zalaiskalne@inbox.lv

Abstract

The article “Non-formal adult education in Latvia: opportunities and challenges” includes a presentation of adult education planning in the European Union and Latvian education policy documents. Based on data on adult participation in education and theoretical aspects of adult learning, methodological recommendations for developing the content of adult non-formal education programmes are developed.

Keywords: adult education, non-formal education, education programmes.

Atslēgas vārdi: pieaugušo izglītība, neformālā izglītība, izglītības programmas.

Kopsavilkums

Uzlūkojot pieaugušos kā nozīmīgu izglītības sistēmas mērķa grupu, pieaugušo neformālā izglītība valsts un Eiropas Savienības izglītības politikas plānošanas jomā ir „pamanīta”, un ir pieaudzis izglītības piedāvājums. Tomēr pieaugušo izglītības sistēmas koordinēšanai ir nepieciešams jauns un efektīvs vadības modelis, jāuzlabo neformālās izglītības programmu kvalitāte.

Bibliography

- Akadēmiskās informācijas centrs. (2016). *Terminoloģija Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūras un Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūras kontekstā. Pētījuma ziņojums*. Rīga: Akadēmiskās informācijas centrs.
- Delors, Ž. (2001). *Mācīšanās ir zelts*. Rīga: UNESCO Latvijas Nacionālā komisija.
- Education Law. (1998). Retrieved from <https://likumi.lv/doc.php?id=50759>.
- Jarvis, P. (2010). *Adult Education and Lifelong Learning: theory and practice. 4th edition*. New York, USA: Routledge.
- Knowles, M. S., Holton, E. F., Swanson, R. A. (2012). *The Adult Learner. The Definitive Classic in Adult Education and Human Resource Development. 7th edition*. New York, USA: Routledge.
- Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija*. (2010). Retrieved from http://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/images-legacy/LV2030/Latvija_2030.pdf.
- Mūzizglītības memorands* (2000). Eiropas Komisijas darba dokuments. Retrieved from https://www.tip.edu.lv/media/files/Muzizglitibas_memorands.pdf
- Neformālās un ikdienas mācīšanās rezultātu atzīšanas ieviešana Latvijā*. (2018). Akadēmiskās informācijas Centrs. Retrieved from http://www.aic.lv/portal/content/files/Neform_mac_atzis_zinojums_2018_2.pdf.
- New Skills Agenda for Europe. (2016). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52016DC0381>
- Results of Adult Education Survey. (2018). Central Statistical Bureau of Latvia. Retrieved from <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/socialie-procesi/izglitiba/meklet-tema/303-apsekojuma-pieauguso-izglitiba-rezultati-2018>
- Vocational Education Law. (1999). Retrieved from <https://likumi.lv/doc.php?id=20244>
- Svence, G. (2003). *Pieaugušo psiholoģija: personības brieduma perioda attīstības akcenti un profesionālā motivācija*. Rīga: RaKa.
- Zīds, O. (2000). Izglītības politikas, mērķu un uzdevumu būtība, to efektivitātes analīze un izvērtēšana. *Izglītības kvalitāte un vadība. LU Raksti*. (626) Rīga: Latvijas Universitāte, 47–65.